

Den Gudgivne ejendomsret

Af Jesper Veiby

(v.1.1 September 2013)

Kirkepolitik

Et projekt under Kristent Institut

*Teksten er udgivet i regi af Kristent Institut
og kan frit videreformidles, blot det sker uændret.*

Den private ejendomsret er et af de bærende principper i vores samfund, og der er næppe tvivl om, at det i hvert fald til dels hænger sammen med de kristne normer, vores samfund i mangt og meget er bygget på.

Således slår Gud jo allerede i Moseloven fast, at "du må ikke begære din næstes hus... eller noget som helst af din næstes ejendom"¹

Det er tydeligt, at Gud her sanktionerer den private ejendomsret, og det kan derfor næppe undre, at verden er skruet sådan sammen, at ejendomsretten er til velsignelse for et samfund, hvilket empirisk forskning synes at understøtte. Klare regler for ejendomsret - altså forskellen på "dit" og "mit" - er kendetegnende for alle lande, der i moderne tid har oplevet vækst og velstand.

Konkrete besiddelser kan selvsagt drages i tvivl, eftersom disse kan være opnået ved svig eller rov eller på anden uretmæssig vis. Ejendomsretten som princip sanktionerer naturligvis ikke, at sådanne opretholdes, men alene at retmæssigt erhvervet ejendom beskyttes. Imidlertid er ejendomsretten også som generelt princip gennem tiden blevet draget i tvivl, ikke kun af marxister og kollektivister i almindelighed, men også af kristne, hvis reservationer dog typisk er af en anden art.

2.

Indvendingerne fra kristen side går typisk i to retninger, som ses mere eller mindre klart formuleret. Den mest fundamentale af disse er, at den private ejendomsret måske kan tåles eller godtages på et praktisk og samfundsmæssigt plan, men ikke kan anerkendes i absolut forstand. Gud ejer jo alting, inklusive os alle hver især i en vis betydning af ordet, og i den optik er vil det være både kunstigt og teologisk uholdbart at snakke så meget om vores ret til at eje os selv og vores private ejendom.

Synspunktet er på sæt og vis teologisk korrekt, men misforstår til gengæld, hvad den private ejendomsret går ud på. Det er derfor en passende anledning til at rekapitulere dette.

Ingen kristne vil hævde, at vi ejer os selv i absolut forstand. Det er hævet over diskussion. Vi kan ikke sige til Gud, "hold dig fra mine penge", for i den kontekst og i den samtale er alting jo hans. Men når kristne i almindelighed og kristne liberalister i særdeleshed taler om den private ejendomsret, så angår det alene forholdet til medmennesket. Der er noget, der er mit, og noget, der er dit. Ejendomsretten handler ikke om, at jeg har i en absolut moralsk forstand har ret til at gøre hvad som helst med mit legeme eller min ejendom. Ejendomsretten handler ikke om, at jeg gives en ret i forhold til Gud. Ejendomsretten handler (blot) om, at jeg sikres mod andre menneskers indblanding. Ejendomsretten er ikke et eksistentielt, men et jordnært, praktisk og politisk spørgsmål.

Det vil derfor være mere korrekt at definere ejendomsret som forvalterret eller råderet, og i den betydning sanktioner Gud den i forhold til andre mennesker, ligesom den på et lavpraktisk plan er gældende mellem os og Gud. Gud gør måske krav på dele af min ejendom, f.eks. 10% i tiende. Men det er jo dog mig selv, der bringer dem til Gud, ikke andre mennesker, der gør det for mig. Det kan også være, Gud taler til mig om at give penge til den fattige, eller om at stille min bil eller min ejendom til rådighed for andre,² men det er dog mig, som må tage pengene op af lommen eller lægge bil- og husnøglerne i hænderne på en anden; og ikke andre mennesker, der må gøre det for mig.

Den kristne må naturligvis være særdeles bevidst om, at han i sidste ende skal gøre regnskab overfor Gud for sin forvaltning, også i sådanne forhold. Men det ændrer ikke på, at den private ejendomsret i denne tidsalder så at sige indrammer

¹ 2.Mos.20,17 og 5.Mos.5,21

² Analogt til eksempelvis Apg.4,34-35

en "privatsfære" af det, der er ens eget, og som er underlagt ens egen råderet, i modsætning til det, som er andres. Eller med andre ord, en privatsfære af det, man i sidste ende (alene) skal stå til ansvar med overfor Gud, i modsætning til det, man i dette liv (også) skal stå til ansvar med overfor andre.

Det er her værd at bemærke, at den private ejendomsret ikke udelukker generøsitet, Åndens ledelse eller medmenneskelig ansvarlighed. Den er tværtimod fundamentet for såvel forvalterskab som kristen barmhjertighed, eftersom jeg for at kunne være en god forvalter må have noget at forvalte, og jeg for at vise barmhjertighed må have noget at være barmhjertig med. Kun hvor valget er reelt, kan det rette valg være en dyd, som roses og belønnes. Alt andet ville være gøgl og skuespil.

3.

Andre hævder den position, at de første kristne havde alt til fælles. Derfor er den private ejendomsret måske nok gældende her i verden som et nødvendigt onde, men ideelt set er vi tiltænkt at leve i et absolut fællesskab - og måske kollektiv? - med andre kristne som en del af Kristi legeme.

Det er her værd at bemærke, at den spontane delen alt med hinanden, som sås i starten af Apostlenes Gerninger,³ ikke går igen gennem Ny Testamente som en generel rettesnor. Det er med andre ord ikke en absolut norm, men noget, der skete spontant under Åndens ledelse i en konkret situation. Eller med andre ord, det bygger ikke på en fælles norm eller en forkyndelse af fælles besiddelser som bibelsk, men det bygger på individuelle tilskyndelser hos den enkelte.

Man må her skelne mellem kollektive besiddelser som princip og med generøsitet som livsstil. Når de var "fælles om alt", behøver det derfor ikke betyde, at alting var ejet af kirken, at alle ejendomme var tilskødet menigheden og at enhver disposition skulle godkendes på enten et kollektivt fællesmøde eller af apostlene. Der kan i stedet "blot"

ligge heri, at man generøst stillede sin ejendom til rådighed for kirken, andre kristne, eller for møder og samlinger. Eller at man generøst delte med dem, som havde behov eller generøst støttede mission og ikke nærigt holdt igen.

Når Paulus andetsteds opfordrer til at give rigeligt i indsamlingen til de troende i Jerusalem,⁴ så ligger der jo også implicit heri, at man havde retten til at lade være. Den private ejendomsret var ikke på forhånd afgivet til kirken. Paulus bestemte ikke over det, der i kraft af hans position som apostel eller kirkeleder i en vis forstand allerede var hans. Han appellerede til de kristnes forvaltning af det, der stadig i fuldt omfang var deres. Det samme gør sig gældende, da Peter overfor Ananias og Safira gør gældende, at de kunne have beholdt deres ejendom, hvis de ville, og have givet så meget, de havde lyst til.⁵ Den var deres, og deres synd bestod ikke i at beholde (dele af) deres ejendom, men i at lyve om det, antageligvis for at stille sig bedre i andres øjne og måske opnå en position i kirken på falske præmisser.

En kollektivistisk læsning af beretningerne om den første kirke bygger kort sagt på en overfortolkning af enkelte passager i Bibelen, og hvor det ganske vist er bibelsk, at kristne kan (og sikkert vil) blive ledt til et anderledes og udvidet medansvar for hinanden under sådanne særlige omstændigheder, så er der ikke dækning for, at dette skulle udgøre en helt grundlæggende, almengyldig og vedvarende rettesnor - endsige at det skulle sætte etablerede principper om individuel forvalter- og råderet ud af kraft.

4.

Spørgsmålet er dog, om der gives undtagelser, som enten tillader en fysisk overtrædelse af folks private ejendomsret eller inddragelse af deres formuer eller ejendomme.

³ Apg.4,32

⁴ 2.Kor.8,1-

⁵ Apg.5,1-

Her vil de fleste nok anerkende, at den private ejendomsret kan tilsidesættes i nødsituationer. Den, som måtte "stjæle" en båd i havnen for at sejle ud og redde en druknende, vil ikke blive straffet for tyveri, når blot båden bagefter tilbageleveres. Den, som slår en rude ind i en ejendom for at hente en pulverslukker til at slukke en brand i naboejendommen, vil heller ikke blive straffet for hærværk eller tyveri. Den private ejendomsret kan midlertidigt sættes ud af kraft, men kun i situationer, hvor liv og ejendom er i fare, og hvor indgrebet står i rimeligt forhold til det, der skal reddes, og ikke af underlødige hensyn som f.eks. naboens nysgerrighed, misundelse eller egeninteresse.

Måske nogle kristne hælder til, at det ville være godt, hvis man kunne forbyde sekter og vranglærere, uanset om disse forsamles privat og organiseres på frivillig basis? Og ville det ikke også være godt at forbyde bordeller, stripbarer, swingerklubber og andet fordærveligt? Eller ville det, som nogle kristne synes at mene, være i orden på et individuelt plan at forstyrre møder, hvor falske profeter får taletid eller forstyrre koncerter med dødsmetal, hedensk metal og deslige? Det handler jo i sidste ende om sjæles frelse, og Gud har vel ikke givet os ejendomsretten for at beskytte syndere og vranglærere, eller hvad?

Andre og mere socialt orienterede kristne går måske i en anden retning. Ville det ikke - i en ideel verden - kunne være godt, hvis man eksproprierede nogle af verdens rigdomme og gav dem til de fattige? Ville det ikke være godt at tvangsudskrive via skatterne, det som folk ikke af sig selv frivilligt kan finde ud af at give, og som eksemplerne i Bibelen tilsiger dem at gøre? Gud har vel heller ikke her givet os ejendomsretten som et værn for personlig egoisme og griskhed, eller hvad?

Jeg vil dog ikke her gå ind på den mere principielle og potentielt komplekse diskussion, om beskatning i sig selv er en krænkelse af den private ejendomsret, eller om og i hvilket omfang staten kan finansiere diverse velfærdsgoder via skatten.

Mit ærinde her er den simple og individuelle respekt for den enkeltes ejendomsret, herunder og implicit den enkeltes frihed og råderet i forhold til egne besiddelser og på egen ejendom.

5.

Det er her min påstand, at de første kristne og Jesus selv respekterede den private ejendomsret, i hvert fald i betydningen forvalter- og råderet. Vel at mærke ikke kun for at undgå sanktioner og undgå at miskreditere evangeliet, men (formodningsvist) fordi Guds Ord sætter grænser mellem det, som er mit, og det, som er næstens.

Den tankegang, at ejendomsretten som princip og begreb ikke tilsigter at beskytte eller gælde for synderen og vranglæreren, modsiges nemlig konsekvent af Bibelens eksempler og dermed af det normative mønster, som disse tegner.

Finder man således ét eneste eksempel i Bibelen på, at de første kristne forstyrrede hedenske templer, f.eks. i Artemis templet i Efesos? Nej. Finder man eksempler på, at Paulus og hans medarbejdere forstyrrede judaisternes samlinger i synagogerne, selvom disse jo måtte anses for vranglærere, der trælbandt de troende? Nej. Er der eksempler på, at Jesu tilhængere via vold lukkede byens bordeller og smed de prostituerede ud? Nej. Angreb de første kristne romerske templer og dermed romersk afgudsdyrkelse? Nej. Brød man ind til møder i Synedriet, altså det jødiske råd, for her at forkynde evangeliet? Nej. Skriftens mønster på dette område er helt entydigt, og fraværet af modsatte eksempler nærmest larmende.

Det omvendte ser man til gengæld hos gudløse mennesker. Her er der hverken respekt for liv, frihed eller ejendom.

Saulus drog før sin omvendelse til Damaskus for at tage de troende til fange og udlevere dem til døden.⁶ Farisæerne angreb senere Paulus i Jerusalem og forsøgte at slå ham ihjel, fordi han i deres

⁶ Apg.9,1-2

øjne forkyndte frafald fra jødedommen.⁷ Judaister og vranglærere forsøgte at infiltrere og undergrave kirken.⁸ Farisæerne råbte op for at forhindre Stefanus i at forsvare sig og forklare sig overfor dem, der måtte ønske at høre, hvad han havde at sige.⁹ Igen er mønstret tydeligt.

6.

Dog er det her på sin plads at se på de eksempler i Bibelen, der tages til indtægt for det modsatte standpunkt.

Forkyndte Jesus og de første kristne ikke evangeliet i synagogerne? Jo, men når man blev smidt ud, gik man derfra og fortsatte eventuelt arbejdet andetsteds, som f.eks. Paulus i Tyrannos' skole.¹⁰ Man respekterede altså synagogeledernes ret til at disponere over deres ejendomme, når man var blevet bekendt med deres stillingtagen.

Talte Paulus og de første kristne ikke imod jødernes lære eller imod hedenskabet? Jo selvfølgelig, men offentligt, på torvet¹¹ og på tempelpladsen¹² og via datidens medier, i form af rundsendte breve, hvoraf en del indgår i Bibelen. Ikke via indtrængen på andres områder eller ved at søge taletid i uvedkommende fora.

Forkyndte man ikke evangeliet overfor modstandere? Jo, på Areopagos,¹³ foran det jødiske råd,¹⁴ foran myndighedspersoner¹⁵ og til sidst foran kejseren.¹⁶ Men man påtvang ikke andre at høre på sig, men fulgte Jesu undervisning, at når man blev udspurgt, så skulle man tale og Helligånden skulle give en visdom til at forkynde.¹⁷

⁷ Apg.21,27-

⁸ ex.Gal.2,11-

⁹ Apg.7,55

¹⁰ Apg.19,8-9

¹¹ Apg.17,17

¹² Mark.14,49; Apg.5,20

¹³ Apg.17,22

¹⁴ Apg.5,21-

¹⁵ Apg.24,24

¹⁶ jvnf.25,21

¹⁷ jvnf. Mark.13,11

Men drev Jesus ikke vekselserne ud af templet?¹⁸ Det må da være et oplagt eksempel på, at han ikke respekterede templets ledelse? Jovist drev han vekselserne ud, men det var jo hans (fars) tempel! I enhver betydning var det hans ejendom og hans egen ejendomsret han udøvede, selvom de omkringstående måske ikke forstod den sammenhæng. Men man ser aldrig Jesus drive farisæere og skriftkloge ud af byen, eller andre steder krænke deres ejendom eller lovlige ret til at være der. Det indikerer klart, at renselsen af templet var en undtagelse, og den oplagte forklaring skyldes netop ejendomsretten til stedet, som her må antages at være mere konkret end hvad angår Guds generelle ejendomsret til hele skaberværket.

7.

Den væsentligste pointe er her, at Jesus og de første kristne faktisk respekterede den private ejendomsret, ikke kun i betydningen at de ikke stjal det, som ikke var deres, men at de respekterede andres råderet over disses ejendom, også hvor denne blev brugt til synd, vranglære og alt muligt andet, som er i strid med Guds ord. Jesus kunne vel, hvis han ville, have sat den til side, for Gud ejer jo alt og er ikke bundet af menneskelige konventioner. Men selv Jesus respekterede i praksis den private ejendomsret som en Gudgiven ordning.

Med deres eksempel sanktionerede både Jesus og de første kristne dermed den forståelse af den private ejendomsret, som idag og i vores samfund er gængs, og som man på en politisk skala ville rubricere som borgerligt-liberalt.

Der er to aspekter af dette: Dels den pragmatiske, at man ved at krænke andres ejendomsret, møderet og selvbestemmelse bringer evangeliet i miskredit. Og den beskyttelse, som andre nyder godt af, nyder kirken desuden også selv godt af. Så ved ikke at respektere denne, saver man den gren over, man selv sidder på, og undergraver sin egen retssikkerhed i så henseende.

¹⁸ f.eks. Matt.21,12-

Men der er også det mere principielle aspekt, at kirken er kaldet til at forvandle verden ved at forkynde evangeliet, og ikke ved at kristne saboterer ikke-kristne møder eller forstyrrer afgudsdyrkernes afgudsdyrkelse. Altså ved i det åbne, på tommandshånd eller i kirkerne at forkynde Guds Ord og søge frivillig tilslutning hertil. Og ved bag linjerne at bede for, at det må ske. Ikke ved at krænke eller tilsidesætte andres personlige frihed, råderet og ejendomsret.

Det er vel en fristelse, som ligger lige for, men som må afvises. De præmisser og rammer, som

kirken opererer indenfor, forudsætter, at også synders og vranglærers frihed, ejendomsret og øvrige rettigheder beskyttes eller respekteres. Men vigtigst i denne sammenhæng: Den private ejendomsret er ikke blot og bart en kapitalistisk opfindelse eller et moderne begreb, men en grundlæggende bibelsk præmis for menneskers indbyrdes færd og handlen; hvorfor der da også er bibelsk belæg for som kristen (kun) at tilslutte sig de politiske positioner, der er forenelige med dette.